

Danske investeringer i Central- og Østeuropa

I løbet af de seneste tre år er antallet af danske investeringerne i de central- og østeuropæiske lande steget støt, og specielt investeringer i servicesektoren er gået stærkt frem. Udover at skabe arbejdspladser og økonomisk vækst i Central- og Østeuropa giver de danske investeringer også øget økonomisk aktivitet i Danmark i form af en øget eksport. Kun i få tilfælde kan man tale om udflagning af danske arbejdspladser. Det viser en bearbejdning af oplysninger fra IØ's årsrapport 2000, der er en god afspejling af de danske investeringer i Central- og Østeuropa.

Danske virksomheder har i løbet af 1990'erne haft en stigende interesse for at investere i de central- og østeuropæiske lande. Der har været megen debat om, hvorvidt disse investeringer er til gavn for Danmark, eller om der nærmere er tale om udflagning af danske virksomheder, dvs. investeringer hvor virksomheder flytter deres produktion til et østeuropæisk land for at udnytte den billige arbejdskraft. I 1998 udarbejdede AE en analyse baseret på oplysninger fra IØ's årsrapport 1997, der viste, at de danske investeringer i Central- og Østeuropa langt hen ad vejen

er til gavn for Danmark. Kun en mindre del af investeringerne blev foretaget i sektorer, der ikke opdyrkede nye vækstmarkeder.

En analyse af IØ's årsrapport 2000 viser, at denne tendens er blevet yderligere forstærket i løbet af de seneste tre år. Specielt er investeringer i servicesektoren vokset kraftigt i disse år. I tabel 1 illustreres danske investeringsprojekter på over 50 mio. kroner, som er blevet foretaget i samarbejde med IØ-fonden. Her er investeringerne inddelt i sektorer, der giver en

Tabel 1. Danske investeringer i Central- og Østeuropa, 1990 til og med år 2000

Nr.	Sektor	Kroner (mio.)	I alt (mio.)	Virksomhedseksempler
1	Telekommunikation	3.745		TDC, GN Store Nord
2	Anden service	2.681		SAS, Falck, Codan, Tryg-Baltica
3	Energi/distribution	586		Maersk
4	Byggeri	816		TK Byggeholding
	Første hovedgruppe		7.828	
5	Øl, tobak og tyggegummi	2.747		Carlsberg, Dandy, House of Prince
6	Landbrug og fødevarer	1.110		Globe Meat, Dan Cake
7	Bygningsmateriel	595		Unicon Beton
	Anden hovedgruppe		4.452	
8	Industrivirksomhed	3.652		PLM Holding, Danfoss, NKT kabler
	Tredje hovedgruppe		3.652	
	I alt		15.932'	

Anm.: Tabellen angiver alle investeringer over 50 mio. kroner, hvor IØ-fonden har medvirket.
Kilde: AE bearbejdning af IØ's årsrapport 2000.

Boks 1. IØ-fonden

IØ-fonden blev oprettet i begyndelsen af 1990'erne med det formål at samarbejde med danske virksomheder om investeringsprojekter i de central- og østeuropæiske lande. Samarbejdet med virksomhederne sker i form af lån og/eller køb af aktier, og udgør gerne omkring 10 og maksimalt 30 procent af den samlede investering. Derudover hjælper IØ-fonden virksomhederne i form af rådgivning og videregivelse af deres store erfaring inden for investeringer i Central- og Østeuropa. Frem til 31. december 2000 har IØ-fonden deltaget i 282 projekter spredt ud på 16 forskel-

lige lande. Knap halvdelen af disse investeringsprojekter har været i Polen.

I 1998 samlede og bearbejdede AE første gang investeringsmateriale fra IØ-fonden for at give et billede af fordelingen af investeringerne, og nu, i 2001, har vi bearbejdet de nyeste tal. Vi har kun set på investeringsprojekter på mere end 50 mio. kroner, men tabet af information ved at begrænse analysen til de store investeringsprojekter er beskedne, da de samlet udgør næsten 90 procent af de totale investeringer.

fornemmelse af, om der er tale om udflytning af danske arbejdspladser, eller om investeringerne er foretaget for at komme ind på vækstmarkeder i Central- og Østeuropa.

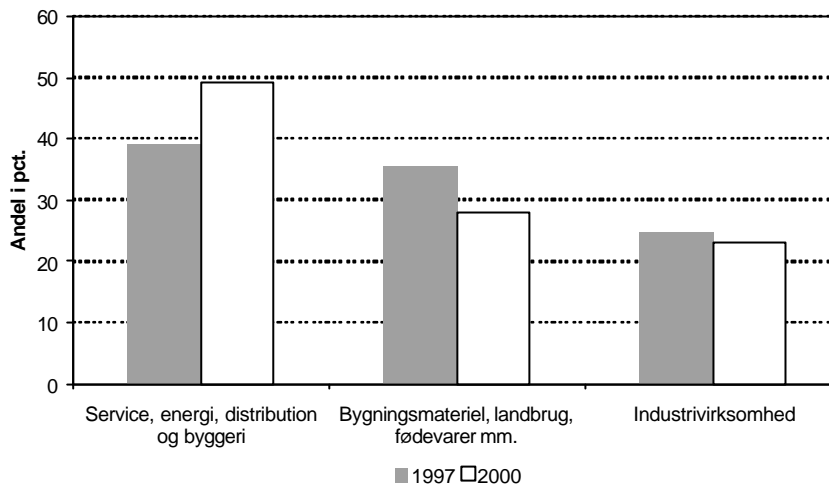
Forstærket tendens til investeringer, der opdyrker vækstmarkeder

Tabel 1 viser, at den første hovedgruppe bestående af sektorerne 1 til 4 udgør omkring halvdelen af de samlede investeringer. I denne hovedgruppe er der kun sektorer, hvor der er tale om opdyrkning af vækstmarkeder i Central- og Østeuropa. Sektorerne telekommunikation, energi, distribution og byggeri indgår alle i opbygningen af de central- og østeuropæiske landes økonomier. Udover byggeri sker der en stor udbygning og forbedring af landenes infrastruktur, der skaber fundamentet for væksten i de pågældende økonomier. For alle disse sektorer er det nødvendigt, at de danske virksomheder er i det pågældende land for at få del i disse markeder. Der er altså ikke tale om flytning af danske arbejdspladser, men derimod en styrkelse af danske virksomheder på andre markeder.

Også sektoren anden service er placeret i den første hovedgruppe. For denne sektor er det også en nødvendighed at være i landet for at få del i markedet. Forretninger som banker, hoteller, forsikringer osv. skal naturligvis være i det pågældende land for at være med på markedet. Investeringer i denne sektor er nærmest eksploderet i de seneste tre år. Her er investeringerne steget fra samlet 337 mio. kroner i 1998 til i dag at være på mere end 2,5 mia. kroner. Der er altså næsten sket en syv-dobling af investeringer inden for service sektoren på bare tre år.

Samlet er denne hovedgruppe på de nævnte fire sektorer også gået stærkt frem. Fra at udgøre knap 40 procent af de samlede danske investeringer i Østeuropa, udgør de nu næsten 50 procent. Dette skyldes naturligvis først og fremmest den store vækst i investeringerne inden for servicesektoren, men også en stadig stigende vækst i investeringer inden for telekommunikation har været en medvirkende årsag. Figur 1 viser udviklingen i de tre hovedgruppers andele af de samlede investeringer fra 1997 til 2000.

Figur 1. Udviklingen i hovedgrupperne i danske investeringer i Østeuropa

Kilde: AE bearbejdning af IØ's årsrapporter 1997 og 2000.

Stagnering i øl-, tobak- og tyggegummiinvesteringer

Den næste hovedgruppe består af sektorer, der ikke direkte er service eller byggeri, men hvor det alligevel er vigtigt for virksomhederne at være på markedet. For at være konkurrencedygtige bliver virksomhederne nødt til at være i nærheden af forbrugerne, da det er for dyrt at transportere varerne over en større afstand. Det gælder for de største investeringsprojekter i denne kategori, nemlig Carlsbergs, Tuborgs og Bryggerigruppens investeringer i bryggerier i lande som Polen, Rumænien og Litauen. Det ville blive alt for bekosteligt at transportere det færdig producerede øl fra Danmark og til forbrugerne i de pågældende lande. For investeringer i fødevarerproduktionen skyldes det nærheden til råvarerne, at denne sektor er placeret i anden hovedgruppe. I denne hovedgruppe er der altså heller ikke tale om, at Danmark går glip af en tilsvarende investering. Derimod er det investeringer, der er med til at styrke de danske virksomheders internationale konkurrence-

evne, og som er med til at skabe arbejdspladser og økonomisk vækst i Central- og Østeuropa.

Den sidste sektor, der er placeret i anden hovedgruppe, er virksomheder der laver bygningsmateriel. Også for denne gruppe gør det sig gældende, at det er svært at konkurrere på markedet, hvis man ikke fysisk er til stede. Ofte er det en forudsætning for at få en kontrakt som underleverandør på et byggeprojekt, at man er placeret nogenlunde i nærområdet.

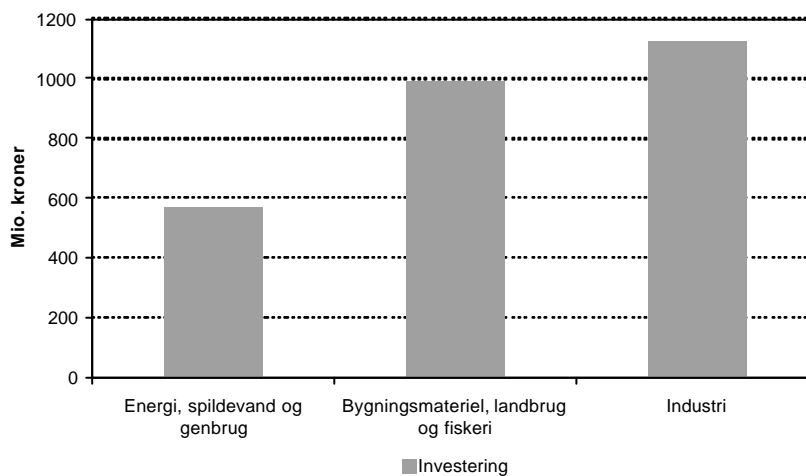
Antallet af nye investeringer i hovedgruppe 2 er dog stærkt begrænsede. Langt de fleste investeringer blev foretaget før 1998, og følgelig er gruppens andel af de samlede investeringer faldet. Fra at udgøre over 35 procent af de samlede investeringer i 1998, udgør de nu kun knap 28 procent af de samlede investeringer. Dette skyldes hovedsageligt, at de store investeringer fra Tuborg, Carlsberg og Dandy, der dominerer denne hovedgruppe, blev foretaget i midten af 1990'erne. Efter de-

Boks 2. Grønne investeringer i Central- og Østeuropa

En del af de investeringer, der bliver foretaget i samarbejde med IØ-fonden, er grønne investeringer. Disse investeringsprojekter bliver henlagt under MIØ, som er en underafdeling af IØ-fonden. MIØ blev oprettet i 1995, og deres opgave er at samarbejde med danske virksomheder i miljørigtige investeringsprojekter i Central- og Østeuropa. Det kan f.eks. være investeringsprojekter inden for energi, genbrug, landbrug og fiskeri. MIØ har været involveret i sammenlagt 35 projekter, hvoraf 12 er investeringer over 50 mio. kroner. Alle investeringsprojekterne er fordelt mellem sektorerne industri, landbrug, bygningsmateriel og energi og distribution og er samlet på godt 2 ½ mia. kroner.

Deriblandt er en række af projekterne, investeringer i genbrug, spildevands- og affaldsbortskaffelse. Fælles for alle investeringsprojekterne er, at de er med til at skabe en mere bæredygtig udvikling i de central- og østeuropæiske lande ved at oprette virksomheder, der bygger på et miljørigtigt grundlag. Investeringsprojekter på mere end 50 mio. kroner, der foretages i samarbejde med MIØ, er medtaget i tabel 1. Hvis alle investeringsprojekterne, der har MIØ som partner, tages ud for sig, fås fordelingen, der er illustreret i figur 2.

Figur 2. Investeringer i Central- og Østeuropa foretaget i samarbejde med MIØ

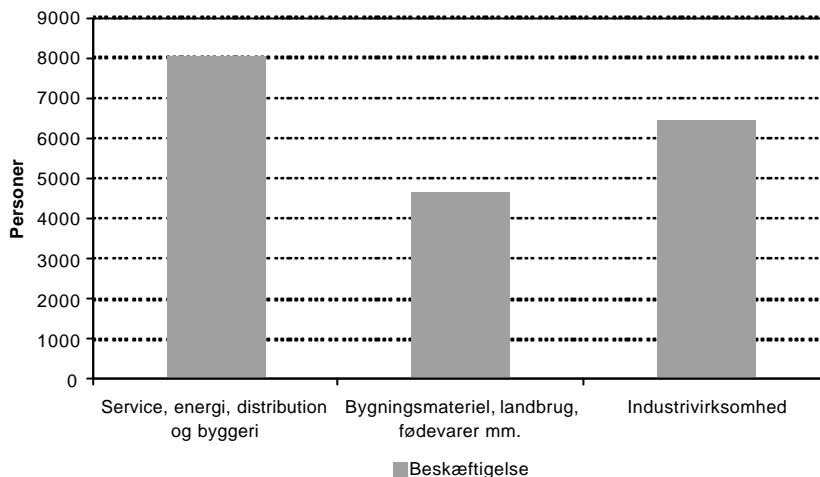
Anm.: Figuren viser fordelingen af alle investeringer foretaget i samarbejde med MIØ.
Kilde: AE bearbejdning af IØ's årsrapport 2000.

res bryggerier og fabrikker er blevet opbygget, har der ikke været store investeringer sammen med IØ-fonden.

Kun lille fremgang til investeringer i industrivirksomheder

Den sidste kategori af investeringer kan til dels betegnes som udflagning af danske arbejdspladser, men billedet er ikke enty-

Figur 3. Antal arbejdspladser skabt inden for hver hovedgruppe af investeringerne

Anm.: Figuren viser hvor mange arbejdspladser alle investeringer over 50 mio. kroner, foretaget i samarbejde med IØ-fonden, har skabt frem til 31. december 2000 i de central- og østeuropæiske lande.
Kilde: AE bearbejdning af IØ's årsrapport 2000.

digt. For flere af investeringernes vedkommende er der ikke nødvendigvis tale om en udflagning af danske arbejdspladser, men derimod om investeringer der sikrer, at virksomheden får del i markedet. Det er altså langt fra en selvfølge, at investeringen i Central- og Østeuropa er kommet i stedet for en tilsvarende investering i Danmark. For mange af investeringerne er der nærmere tale om investeringer, der sikrer adgang til et marked og som dermed giver en øget aktivitet i moderselskaberne og dermed en øget dansk eksport. Nogle eksempler herpå kunne være PLM-Holdings næsten 1 mia. kroners store investering i Rusland (emballage) og Danfoss' investeringer i Slovenien og Rusland. Disse investeringer ville sandsynligvis ikke kunne have været foretaget i Danmark med det formål at sælge til de østeuropæiske markeder.

En anden sektor, man kan nævne under hovedgruppe 3, er beklædningssektoren. Der har været nogen diskussion om, hvor-

vidt denne sektor har flyttet mange danske arbejdspladser til central- og østeuropæiske lande for at udnytte den billigere arbejdskraft. Vores datagrundlag indeholder dog kun meget få investeringer i denne gruppe. Der er ikke en eneste investering over 50 mio. kroner, og hvis man går længere ned i detaljerne i datagrundlaget, finder man kun få og meget små investeringer i denne sektor. På den baggrund er der altså ikke tegn på, at der foregår en stor udflytning af danske arbejdspladser til Central- og Østeuropa inden for beklædningssektoren.

Siden udgangen af 1997 har der kun været en lille tilgang af investeringer indenfor hovedgruppen af industrisektorer, og gruppens samlede andel af investeringerne over 50 mio. kroner er derfor også faldet en smule, og udgør nu knap en fjerdedel af de samlede investeringer. Der er altså en klar tendens hen imod, at det er investeringerne inden for servicesektoren, som bliver mere og mere fremtrædende.

Investeringerne giver øget beskæftigelse i både Østeuropa og Danmark

De danske investeringer i Central- og Østeuropa i løbet af 1990'erne har skabt mange arbejdspladser. Ifølge tal fra IØ-fonden var der ved udgangen af år 2000 knap 30.000 beskæftigede i de danske investeringsprojekter i de central- og østeuropæiske lande. Heraf er næsten 70 procent skabt inden for investeringsprojekter, der er større end 50 mio. kroner.

Den mest markante jobskabelse er inden for sektoren anden service samt industrisektoren. Disse to sektorer står hver for omkring 35 procent af alle de arbejdspladser, som danske investeringsprojekter har skabt i de central- og østeuropæiske lande. Det er dog langt fra et overraskende resultat, da disse to sektorer naturligt er meget arbejdsintensive. Figur 3 viser en oversigt over antallet af skabte arbejdspladser inden for hver af de tre hovedgrupper.

Udover at skabe arbejdspladser og økonomisk fremgang i Central- og Østeuropa, giver de danske investeringer også en øget eksport fra Danmark til de pågældende lande. Ifølge tal fra IØ-fonden har investeringerne fra 1990 til 1999 betydet en

samlet eksport på omkring 5 mia. danske kroner. Denne øgede eksport giver Danmark en beskæftigelseeffekt på cirka 8.800 mandeår. Eksporten opstår først og fremmest, fordi mange af de oprettede virksomheder i de central- og østeuropæiske lande har brug for forskellige produkter fra deres danske moderselskab til deres egen produktion i Central- og Østeuropa. Det kan f.eks. være maskiner og reservedele eller forskellige halvfabrikater, der indgår i deres produktion.

Derudover vil den øgede økonomiske aktivitet, der opstår i de pågældende central- og østeuropæiske lande, give en øget efterspørgsel, hvilket giver en afledt effekt på den danske eksport udover de 5 mia. kroner beskrevet ovenfor.

På baggrund af denne analyse kan man altså konkludere, at langt størstedelen af de danske investeringer i Central- og Østeuropa ikke bare er til gavn for disse lande, men også er til gavn for Danmark. Dels bliver de danske virksomheders markedsandele og konkurrenceevne styrket, og dels giver de danske investeringer afledte effekter til den hjemlige økonomi i form af en øget eksport.